

УДК 339.138:338.48(100)

О.М. Музика, к.е.н., ст. викл.,

Л.О. Іванова, к.е.н., доц.,

Ю.А. Семак, асист.

(Львівська комерційна академія)

МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ СЕГМЕНТІВ СВІТОВОГО РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

У статті виявлено тенденції функціонування світового ринку туристичних послуг та його регіональних сегментів, визначено основні чинники формування й розвитку їхньої кон'юнктури.

Ключові слова: туризм, світовий ринок туристичних послуг, міжнародні туристичні прибуття, доходи від міжнародного туризму, кон'юнктура.

В статье выявлены тенденции функционирования мирового рынка туристических услуг и его региональных сегментов, определены основные факторы формирования и развития их конъюнктуры.

Ключевые слова: туризм, мировой рынок туристических услуг, международные туристические прибытия, доходы от международного туризма, конъюнктура.

The article reveals the tendencies of world market functioning of tourist services and its regional segments. The main factors in the formation and development of their conjuncture are determined.

Keywords: tourism, world tourism market, international tourist arrivals, international tourism receipts, market environment.

Постановка проблеми. Сьогодні туризм займає провідні позиції у світовій економіці та є однією з найдинамічніших галузей. Ринок туристичних послуг стимулює розвиток взаємопов'язаних галузей (транспорт, зв'язок, будівництво, сільське, готельне, ресторанне господарство, виробництво товарів народного споживання тощо), володіє значним мультиплікативним ефектом, виступає каталізатором соціально-економічного розвитку, прямо й опосередковано сприяє підвищенню якості життя населення. За оцінкою Всесвітньої туристичної організації (ВТО), в 2012 р. попри економічну нестабільність продовжилося зростання ринку туристичних послуг. Для багатьох країн, що розвиваються, ринок туристичних послуг є одним з головних джерел грошових надходжень до країни й основною категорією експорту, забезпечує зростання зайнятості та надає можливості для розвитку галузей, що обслуговують туристичний сектор. Так, за даними ВТО, на туризм припадає 9% світового ВВП, до 45% експорту найменш розвинених країн і кожне дванадцяте робоче місце [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню ринку туристичних послуг присвячено багато різнопланових робіт. Питанням розвитку міжнародного туристичного обміну присвячені праці вітчизняних і зарубіжних економістів А. Азара, А. Александрової, В. Герасименка, М. Жукова, Е. Кадта, В. Кифяка, К. Купера, Г. Леонової, Т. Ткаченко, В. Данильчука, О. Чудновського та ін. [2, 4]. Проте, на нашу думку, в існуючих працях не повною мірою досліджено всі складові кон'юнктури цього ринку та чинники, що впливають на його формування й розвиток.

Виклад основного матеріалу. Серед основних показників кон'юнктури світового ринку туристичних послуг важливе місце займають міжнародні туристичні прибуття й прибутки, що їх отримують країни. За даними останнього Барометра міжнародного туризму UNWTO, у 2012 р. кількість міжнародних туристичних прибуттів порівняно з 2011 р. зросла більше ніж на 4% і склала 1035 млн осіб (рис. 1) [5].

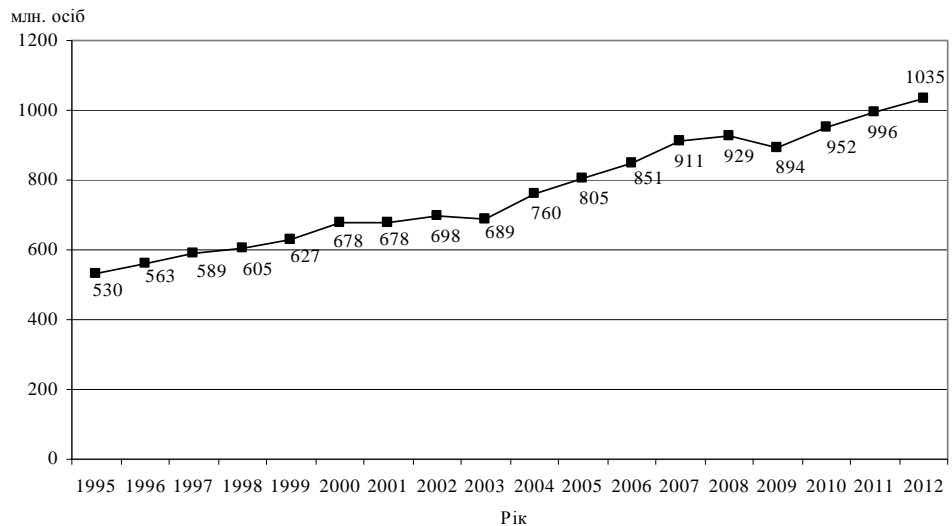

Рис. 1. Динаміка міжнародних туристичних прибуттів у 1995-2012 рр., млн осіб

На країни ринкової економіки у 2012 р. припадало 550 млн туристичних прибуттів (53,1% від загального обсягу), а на країни, що розвиваються, – 485 млн (46,9%), що відповідно на 19 і 20 млн більше порівняно з 2011 р. Такі показники вказують на те, що у 2012 р. основні параметри ринку туристичних послуг у країнах з ринковою економікою зростали швидшими темпами (+4.1%) порівняно з аналогічними показниками у розвинених країнах (+3.6%). Ця тенденція спостерігається вже протягом багатьох років.

Серед макрорегіонів світу у 2012 р. за кількістю міжнародних прибуттів домінує Азіатсько-Тихоокеанський (табл. 1), в якому загальна кількість міжнародних туристів становила 233,6 млн осіб, що на 7,0%, або 15,4 млн осіб, більше порівняно з 2011 р. Південно-Східна Азія (зростання на 7,3 млн осіб, або 9,4%) виявилася кращою серед мезорегіонів значною мірою завдяки проведенню політики сприяння розвитку міжрегіонального співробітництва та координації діяльності в галузі туризму. Впевнені темпи зростання кількості міжнародних туристичних прибуттів також були зафіксовані в Північно-Східній Азії (7 млн осіб, або 6%), у той час як у Південній Азії (1,6 млн осіб, або 4,2%) і Океанії (0,4 млн осіб, або 4,1%) вони були порівняно слабкішими.

У Європі загальна кількість міжнародних туристичних прибуттів у 2012 р. збільшилася на 3,4% і досягла 535 млн осіб, що на 17,5 млн осіб більше, ніж у 2011 р. Серед мезорегіонів кращі показники демонстрували країни Центральної та Східної Європи (зростання на 7,7 млн осіб, або 7,4%) та країни Західної Європи (5,4 млн осіб, 3,3%).

Американський регіон показав зростання загальної кількості туристичних прибуттів на 6,5 млн осіб, або 4,1%, і досягнув 163,0 млн осіб. Лідирували за показниками темпів зростання Центральна Америка (+7,5%, або 0,6 млн осіб), у той час як у країнах Південної Америки (+4,7%, або 1,2 млн осіб) спостерігалось їхнє деяке уповільнення. У той самий час країни Карибського басейну (+4,4%, або 0,9 млн осіб) перевершили свої показники за два попередні роки [3], а країни Північної Америки (+3,7%, або 3,8 млн. осіб) зміцнили свої результати порівняно з 2011 р.

Африка відновила свої темпи зростання кількості міжнародних туристичних прибуттів (+6,4%, або 3,2 млн осіб) після спаду в 2011 р., коли їхня кількість скоротилася на 1,0% головним чином через негативні результати Північної Африки (-9,1%). На Близькому Сході у 2012 р. і далі спостерігалось зменшення кількості міжнародних туристичних прибуттів (-5,4%, або 2,9 млн осіб), хоч і відбулося відновлення темпів зростання туризму в Єгипті.

Результати маркетингових досліджень показали, що, незважаючи на різну динаміку туристичних прибуттів, у макрорегіонах світу зберігається сформована у попередньому періоді структура світового ринку туристичних послуг (рис. 2).

Динаміка міжнародних туристичних прибуттів у 2011-2012 рр.

Регіон	Міжнародні туристичні прибуття, млн осіб		Зміна, %		Частка у міжнародних туристичних прибуттях, %
	2011	2012	2011/2010	2012/2011	
Усього в світі	996	1035	4,8	4,0	100,0
Європа	516,9	534,4	6,2	3,4	51,6
– Північна Європа	64,8	65,1	1,6	0,5	6,3
– Західна Європа	161,1	166,5	4,4	3,3	16,1
– Центральна/Східна Європа	103,9	111,6	9,4	7,4	10,8
– Південна Європа	187,0	191,2	7,8	2,2	18,5
Азія і Тихоокеанський регіон	218,2	233,6	6,4	7,0	22,6
– Північно-Східна Азія	115,8	122,8	3,8	6,0	11,9
– Південно-Східна Азія	77,3	84,6	10,4	9,4	8,2
– Океанія	11,7	12,1	0,9	4,1	1,2
– Південна Азія	13,5	14,1	12,6	4,2	1,4
Америка	156,5	163,0	4,1	4,1	15,7
– Північна Америка	102,1	105,9	2,8	3,7	10,2
– Країни Карибського басейну	20,1	21,0	3,0	4,4	2,0
– Центральна Америка	8,3	8,9	4,4	7,5	0,9
– Південна Америка	26,0	27,2	10,0	4,7	2,6
Африка	49,4	52,6	-1,0	6,4	5,1
– Північна Африка	17,1	18,5	-9,1	8,7	1,8
– Регіон пустелі Сахари	32,4	34,0	3,9	5,2	3,3
Близький Схід	54,9	52,0	-5,6	-5,4	5,0

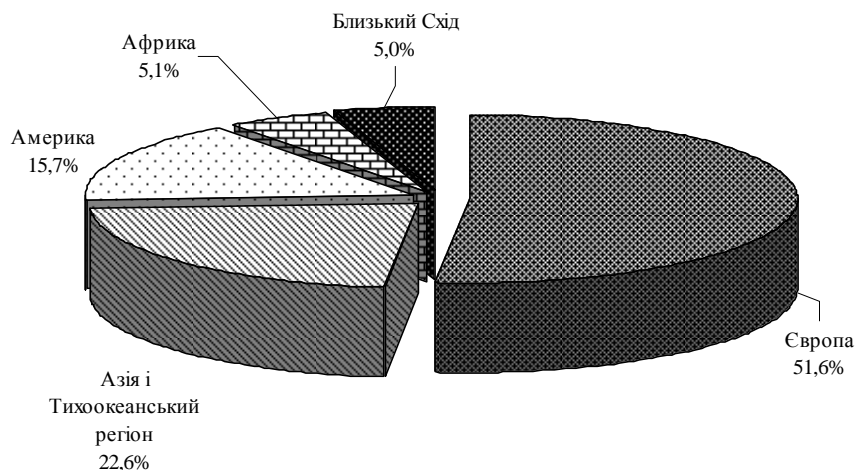

Рис. 2. Регіональна структура світового ринку туристичних послуг у 2012 р., %

За кількістю міжнародних туристичних прибуттів перше місце посідає Європа (51,6%), за нею йдуть регіони Південно-Східної Азії і Тихого океану (22,6%) та Америки (15,7%). Сукупна частка Африки та Близького Сходу у світовому ринку туристичних послуг становить 10,1%. Структурні зрушення, що відбуваються на світовому ринку туристичних послуг, характеризуються збільшенням частки країн Східної Азії та Тихоокеанського регіону у світових туристичних прибуттях, яке відбувається за рахунок зменшення відповідного показника у країнах Америки та Європи. Незначною залишається частка країн Африки й Близького Сходу, що пояснюється нерозвиненістю туристичної інфраструктури й неможливістю забезпечення туристам достатнього рівня безпеки.

Маркетинговими дослідженнями встановлено, що структура доходів світового ринку туристичних послуг загалом корелює зі структурою міжнародних туристичних потоків. У 2012 р. кон'юнктура світового ринку туристичних послуг була сприятливою. Доходи від цього виду діяльності перевищили один трильйон доларів США (1,075 млрд дол.), темпи зростання відносно 2011 р. склали 3,2% [1].

Доходи на світовому ринку туристичних послуг за підсумками 2012 р. у регіональному аспекті розподілилися наступним чином: найприбутковішим регіоном стала Європа – 457,4 млрд дол., що складає 42,3% від загальної кількості світових надходжень від туризму. Частка Азіатсько-Тихоокеанського регіону складає 30,0%, або 322,8 млрд дол. Американський макрорегіон займає третє місце з часткою майже 20,0% (214,8 млрд дол.) надходжень. Четверте місце належить Близькому Сходу, його частка становить 4,3%, або 46,7 млрд дол. Завершує рейтинг Африка з часткою 3,1% (33,6 млрд дол.).

Здійснивши маркетингову оцінку темпів зростання доходів від туризму у 2012 р., можемо зробити наступні висновки. Лідером є Американський макрорегіон, де збільшення склало 8,3%, або 16,4 млрд дол. Азіатсько-Тихоокеанський макрорегіон за цими параметрами посів друге місце зі збільшенням 8,1% (24,1 млрд дол.), Африка – третє місце з приростом у 2,1% (0,7 млрд дол.), Близький Схід – четверте місце з приростом в 1% (0,5 млрд дол.). Європа показала негативну динаміку зростання доходів у 2012 р. щодо показників 2011 р. на рівні 2,0%.

Провідні позиції на світовому ринку туристичних послуг (за обсягами доходів) продовжують займати розвинені країни Європи, Американського та Азіатсько-Тихоокеанського макрорегіонів. Згідно зі статистичними даними ВТО, у 2012 р. до десятки країн-лідерів міжнародного туризму за прибутками увійшли США (частка прибутків цієї країни на світовому ринку становить 11,9%), Іспанія (5,2), Франція (5,0), Китай (4,7), Італія (3,8), Макао (3,6), Німеччина (3,5), Великобританія (3,4), Гонконг (2,9) й Австралія (2,9%) (рис. 3) [1, 5].

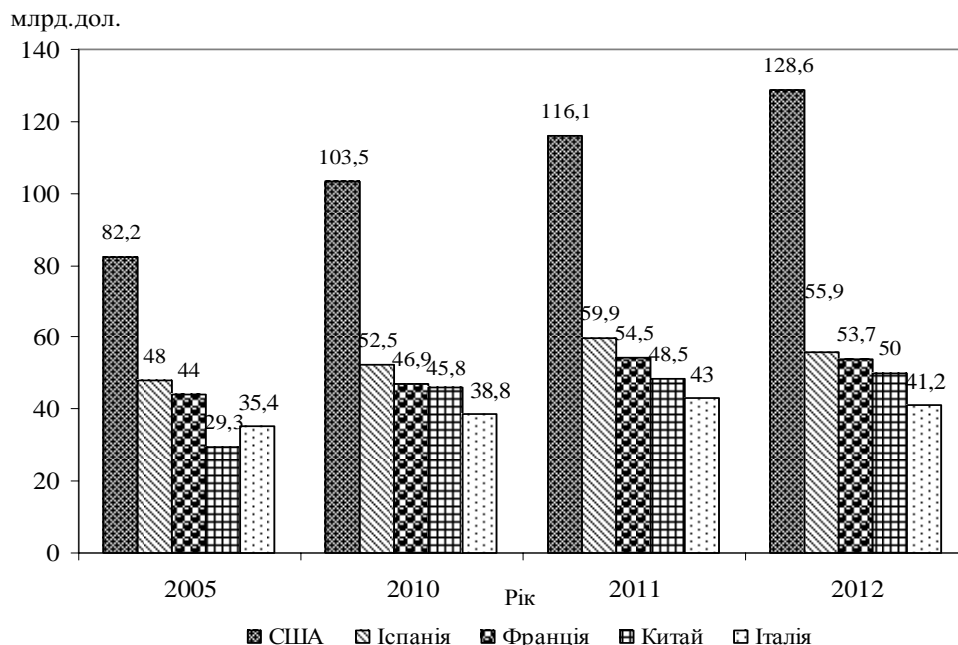

Рис. 3. Динаміка прибутків від туризму в окремих країнах у 2005-2012 рр., млрд дол.

Комплексна оцінка маркетингової інформації про міжнародні прибуття туристів та доходи світового ринку туристичних послуг дозволяє нам зробити висновки, що за такими показниками, як частка у структурі світового ринку туристичних послуг, інтенсивність туристичних потоків і рівень доходів, впевнено виділяється група країн, що традиційно зберігають зростаючу або високу кон'юнктуру цього ринку. Сукупна частка США, Іспанії, Франції, Китаю та Італії у структурі світових доходів від туризму становить 30,6%. Серед

основних чинників, які обумовили лідируюче становище цієї групи країн на світовому ринку туристичних послуг, насамперед варто зазначити потужну туристичну інфраструктуру, високий рівень функціональної і технічної якості обслуговування, успішну маркетингову активність у сфері просування власного туристичного продукту на світовий ринок тощо.

За оцінками ВТО, у 2013 р. очікується, що темпи зростання світового ринку туристичних послуг збережуться, хоча будуть дещо нижчими за рівень 2012 р. Так, очікується, що кількість міжнародних туристичних прибуттів зросте на 3-4%, що відповідає довгостроковим прогнозом UNWTO на 20-30 років: в середньому +3,8% на рік у період 2010-2020 рр. [5].

Нашими дослідженнями встановлено, що розвиток світового ринку туристичних послуг відбувається відповідно до загальносвітових тенденцій розвитку світового господарства – транснаціоналізації та глобалізації. Глобалізація в туристичній галузі проявляється у двох основних формах: зростанні кількості туристичних напрямів і збільшенні дальності туристичних поїздок. Глобалізація має довгостроковий характер, а її рушійною силою є прискорений розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, лібералізація ринків, загострення міжнародної конкуренції.

Серед новітніх світових тенденцій розвитку світового ринку туристичних послуг особливе місце займає концепція сталого розвитку. Ця концепція дає можливість вирішити зростаюче протиріччя між необхідністю задовольнити зростаючі потреби туристів, що своєю чергою зумовлює бурхливий розвиток туризму, і обмеженою кількістю природних, соціальних, економічних ресурсів приймаючих країн в умовах погіршення стану екологічного середовища.

Серед основних чинників формування й розвитку кон'юнктури світового ринку туристичних послуг у короткостроковій перспективі домінуюче значення матимуть: необхідність розуміння внеску туризму в економіку туристичних країн; мінімізація наслідків від перевантаження туристичних центрів та інфраструктури туризму; лібералізація міжнародної торгівлі послугами при збереженні принципів стійкого розвитку; розвиток нових інформаційних обмінів на основі цифрових технологій; розробка ефективних заходів боротьби з кризовими ситуаціями й гнучке реагування; забезпечення комплексності розвитку регіонів і територій з урахуванням туристичної індустрії.

Висновки. Таким чином, системний аналіз сучасного стану й тенденцій розвитку світового ринку туристичних послуг дає змогу визначити основні чинники формування його кон'юнктури й особливості регіональних сегментів. Забезпечення сталого розвитку сфери туристичних послуг виступає першочерговою проблемою світової та регіональних економік. Урахування економічних і регіональних закономірностей функціонування ринку туристичних послуг дозволить здійснювати довгострокове прогнозування параметрів його кон'юнктури.

Список використаних джерел

1. **Барометр** міжнародного туризму ЮНВТО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mkt.unwto.org/ru/barometer>
2. **Дубенюк Я.А.** Розвиток світового ринку туристичних послуг: автореф. дис. ... к.е.н. / Я.А. Дубенюк // Донецький національний університет. – Донецьк, 2008. – 22 с.
3. **Іванова Л.О.** Кон'юнктура міжнародного ринку туристичних послуг: нові реалії / Л.О. Іванова // Вісник Хмельницького національного університету. Том 3 “Економічні науки”. – 2010. – №5. – С. 202-205.
4. **Любимцева О.О.** Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) / О.О. Любимцева. – 3-є вид., перероб. та доп. – К.: Альтерпрес, 2005. – 436с.
5. **Офіційний сайт** Всесвітньої туристичної організації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.unwto.org/>

© О.М. Музика,
Л.О. Іванова,
Ю.А. Семак

Надійшла до редакції 20.03.2013